

DOI 10.4467/2543733XSSB.22.019.16721

ANNA CITKOWSKA-KIMLA
Uniwersytet Jagielloński**Teoria, podstawy prawne i praktyka budżetu obywatelskiego/
partycypacyjnego w krajach Grupy Wyszehradzkiej.****Recenzja książki:****Maria Marczevska-Rytko, Dorota Maj,
*Civic/Participatory Budget in the Visegrad Group Countries
in the Context of Good Practices*, Lublin 2020, ss. 200**

Książka dwóch uznanych badaczek współczesnych ruchów społecznych i politycznych pod tytułem *Civic/Participatory Budget in the Visegrad Group Countries in the Context of Good Practices* stanowi wynik znakomicie zorganizowanej międzynarodowej współpracy naukowej.

Publikację otwiera introdukcja, w której zdefiniowano analizowane zjawisko budżetu obywatelskiego/partycypacyjnego. Co ważne, odróżniono tę formę partycypacji społecznej i politycznej od innych narzędzi gwarantujących zaangażowanie obywateli w proces decyzyjny¹. Wymieniono przy tym pięć elementów charakteryzujących procedurę takiego budżetu². Ważną konstatacją Auterek była obserwacja, że brakuje w opracowaniach na ten temat jednego modelu budżetu obywatelskiego/partycypacyjnego.

Zdefiniowanie pojęć operacyjnych stanowi fundament rzetelnego naukowego opracowania. Wstęp spełnia więc swoją elementarną rolę, nie tylko podając przyjęte w publikacji rozumienie budżetu obywatelskiego/partycypacyjnego, ale także odsyłając do najważniejszej literatury na ten temat³. Przybliżenie stanu badań nad analizowanym zagadnieniem tak samo należy do standardów pisania naukowych publikacji, z czego Autorki doskonale się wywiązały i wskazały, że w ich opracowaniu pojęcie budżetu obywatelskiego będzie używane zamiennie z pojęciem budżetu partycypacyjnego.

Ciekawym wątkiem poruszonym we wstępie jest kwestia powinowactwa koncepcji budżetu obywatelskiego/partycypacyjnego z demokracją. W tym sensie ten rodzaj budżetu

¹ M. Marczevska-Rytko, D. Maj *Civic/Participatory Budget in the Visegrad Group Countries in the Context of Good Practices*, Lublin 2020, s. 3.

² Ibidem.

³ Ibidem, s. 5.

tu stanowi niejako substytut demokracji reprezentacyjnej. Z drugiej strony rozwój budżetu obywatelskiego/partycypacyjnego stanowi przejaw rewitalizacji idei demokracji uczestniczącej. Autorki wskazują na problem badania zjawiska budżetu obywatelskiego/partycypacyjnego w tak zwanych nowych demokracjach, do których zaliczają państwa Grupy Wyszehradzkiej.

Wprowadzenie do publikacji wyjaśnia zamysł powstania tej książki, która jest wynikiem realizacji projektu *Civic Budget in V4 Countries*, tworzono dzięki finansowemu wsparciu Funduszu Wyszehradzkiego. Jego celem były badania nad stanem i diagnozą potencjalnych kierunków rozwoju budżetu obywatelskiego/partycypacyjnego w państwach Grupy Wyszehradzkiej. W dalszej kolejności Autorki skrupulatnie wymieniły podmioty zaangażowane w realizację i finansowanie projektu⁴.

Wstęp zawiera także uzasadnienie przyjętej struktury rozprawy, co jest zgodne z kanonem metodologicznym rządzącym naukowymi publikacjami. Tę część książki wieńczą bibliograficzne wskazówki, co stanowi ważne ułatwienie w dalszych studiach nad poruszoną problematyką.

Rozdział pierwszy książki został poświęcony idei budżetu partycypacyjnego/obywatelskiego z perspektywy dobrej praktyki. Mowa w nim zarówno o zagadnieniach teoretycznych, jak i ważnym oraz wciąż obecnym w dyskursie publicznym zjawisku konsultacji społecznych. Z powyższego rozdziału dowiemy się zatem i o genezie budżetu obywatelskiego/partycypacyjnego, i o jego formach. Za szczególnie cenne uważam dołączenie podrozdziału o dobrych praktykach, w którym Autorki wyszły od specjalistycznej literatury na ten temat, by w dalszej części wskazać obszary realizacji budżetu obywatelskiego/partycypacyjnego zarówno ze strony władz lokalnych, jak i administracji publicznej⁵.

Rozdział drugi odnosi się do podstaw prawnych budżetu obywatelskiego/partycypacyjnego w poszczególnych krajach. Ważną konstatacją jest poczyniona przez Autorki obserwacja, że każdorazowo mamy do czynienia z odmiennymi aktami prawnymi, stanowiącymi fundament koncepcji budżetu obywatelskiego/partycypacyjnego. Badaczki postawiły w tej części cztery pytania: o istnienie bezpośredniego aktu prawnego regulującego budżet obywatelski; o istnienie pośredniego aktu prawnego regulującego budżet obywatelski; na jakiej podstawie prawnej (czy prawnych) funkcjonuje budżet obywatelski; oraz w jaki sposób ewoluują podstawy prawne budżetu obywatelskiego w omawianych przypadkach państw Grupy Wyszehradzkiej?⁶ Także tę część monografii wieńczą rozważania na temat wyzwań stojących przed dobrą praktyką realizacji koncepcji budżetu obywatelskiego/partycypacyjnego. Konstatacja tego rozdziału nie napawa optymizmem, a raczej wskazuje sfery, w których władza ustawodawcza winna być aktywniejsza. Wynik badań uwidacznia bowiem, że obowiązujące regulacje prawne nie są wystarczające do efektywnego funkcjonowania budżetów obywatelskich w omawianych państwach Grupy Wyszehradzkiej⁷.

Rozdział trzeci poświęcony jest analizie doświadczeń w realizacji idei budżetów obywatelskich w omawianych państwach. Przed tą częścią Autorki postawiły trzy pytania

⁴ Ibidem, s. 4.

⁵ Ibidem, s. 15–16.

⁶ Ibidem, s. 20.

⁷ Ibidem, s. 31.

badawcze: po pierwsze, czy we wszystkich państwach V4 funkcjonuje budżet partycypacyjny; po drugie, na jakich poziomach; po trzecie, jakie przyjmuje formy?⁸ Wskazały w swojej analizie, że brakuje ustandaryzowanych procedur odnośnie do budżetu obywatelskiego w państwach Grupy Wyszehradzkiej. Rzetelnie także opisały standardową procedurę tego rodzaju budżetu (punkt 1–9, s. 37–38). Konkluzje z analizy wspomnianej problematyki zostały zebrane w trzech obszernych punktach⁹. Wysiłek badawczy Autorki zaowocował znakomitym opracowaniem licznych wykresów i tabel, ułatwiających komparatystykę analizowanego zjawiska w poszczególnych państwach. W tym względzie należy podkreślić rzetelność w podsumowaniu przeprowadzonych badań. Rozdział ten uważam za bardzo cenny właśnie w wymiarze klarownych zestawień liczbowych z poszczególnych państw.

Część czwarta stanowi zbiór aktów prawnych leżących u podstaw jurydycznego porządku w realizacji koncepcji budżetów obywatelskich w każdym z państw Grupy Wyszehradzkiej. Z kolei część piąta przybliża koncepcję projektu oraz jej uczestników.

Książkę finalizują *Bibliografia* oraz *Indeks*. Za bardzo cenne uważam przygotowanie nie tylko *Bibliografii* po poszczególnych częściach monografii, ale także *Indeksu*, który powinien stanowić standard przy każdej naukowej publikacji, a zwłaszcza przy tak przekrojowej monografii.

Technicznymi udoskonaleniami przygotowanego opracowania są tabele, zestawienia, graficzne opisy analizowanych problemów, które bardzo ułatwiają zobrazowanie przeprowadzonych badań.

Podsumowując, w moim przekonaniu publikacja *Civic/Participatory Budget in the Visegrad Group Countries in the Context of Good Practices* stanowi przykład rzetelnej naukowej publikacji. Spełnia wszystkie wymogi stawiane przed tego typu monografiami. Po pierwsze, we wprowadzeniu zdefiniowano kluczowe dla rozprawy pojęcia, przedstawiono kontekst powstania inicjatywy międzynarodowej współpracy oraz przybliżono stan badań nad tytułową problematyką. Po drugie, książka ma gruntownie przemyślaną konstrukcję. Otwierają ją rozważania teoretyczne (o idei budżetu partycypacyjnego/obywatelskiego), by w dalszych częściach przejść do podstaw jurydycznych tego zjawiska (rozdział drugi) oraz jego praktycznej realizacji (rozdział trzeci). Zwieńczeniem części merytorycznej jest rozdział czwarty, stanowiący wybór aktów prawnych dotyczących funkcjonowania budżetu partycypacyjnego/obywatelskiego w państwach Grupy Wyszehradzkiej. Przejrzystości tej publikacji dodaje analogiczne zaplanowanie rozdziałów od drugiego do czwartego, czyli podział na poszczególne państwa. Taka struktura rozprawy jest nie tylko bardzo klarowana, ale również funkcjonalna – ułatwia orientację w książce i odnalezienie interesujących w danym momencie wątków. Ciekawym zabiegiem było nowoczesne podejście do skonstruowania rozdziału piątego, który przybliża wizję tego projektu badań. Jego – jak to ujęłam – „nowoczesność” przejawia się w opatrzeniu tej części nie tylko charakterystyką projektu czy informacjami o jego uczestnikach, ale także zdjęciami osób biorących udział w projekcie, nadto zdjęciami ze spotkań podczas jego realizacji. Uważam, że w dobie Instagramu czy innych tego typu zjawisk współczesnej kultury recenzowana książka idzie z duchem czasu, przełamując kanony dotychczasowych naukowych mono-

⁸ Ibidem, s. 37.

⁹ Ibidem, s. 68–69.

grafii. Staje się dzięki temu bardziej spersonalizowana, bowiem oprócz nazwisk i dokonań poszczególnych naukowców mamy również wyobrażenie uczestników projektu oraz przestrzeni, w której pracowali.

Anna Citkowska-Kimla, dr hab., prof. UJ. Studia politologiczne, polonistyczne i filozoficzne ukończyła na Uniwersytecie Jagiellońskim. Pracuje w INPiSM UJ. Gościnnie wykładowczyni Uniwersytetu Wiedeńskiego; stypendystka Goethe-Stipendium na Uniwersytecie im. F. Schillera w Jenie; gościła na uniwersytetach: Parisa Lodrona w Salzburgu, Loránda Eötvösa w Budapeszcie, Ruprechta i Karola w Heidelbergu, na Uniwersytecie Padewskim, we Freie Univeristät Berlin. Bada historię myśli politycznej, zwłaszcza niemieckiej, oraz współczesne doktryny i ruchy polityczne. Opracowała paradygmat romantyzmu politycznego. Autorka książek, redaktorka prac naukowych, rozdziałów drukowanych w pracach zbiorowych oraz artykułów naukowych w polsko- i obcojęzycznych czasopiśmie. Wydała monografie: *Państwo, religia, historia. Myśl polityczna Novalisa-Friedricha von Hardenberga*, Kraków 2006; *Romantyzm polityczny w Niemczech. Reprezentanci, idee, model*, Kraków 2010; *Politische Ideen der deutschsprachige Denker im 20. Jahrhundert. Von Karl Jaspers bis Golo Mann*, Kraków 2018.